

Кузнецова М. О.

**Вербалізація гіперконцепту як базового концепту в когнітивній схемі
вторинного дискурсу циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire»**

*Кузнецова Марія Олександрівна, кандидат філологічних наук
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету
Запоріжжя, Україна*

Анотація. Стаття присвячена аналізу специфіки конструювання гіперконцепту POWER у вторинному текстовому просторі англословного циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire». Розглянуто основні способи та засоби вербалізації гіперконцепту POWER як таксону найвищого рівня і ключової ланки в загальній концептуальній структурі вторинного текстового простору. Визначено динаміку вербального контуру зазначеного когнітивного конструкту.

Ключові слова: *текстовий концепт, гіперконцепт, концептоструктура, вербалізація, вторинний дискурс.*

На початку ХХІ століття в глобальному комунікативному просторі спостерігається бурхливий розвиток мовних, соціальних і дискурсивних практик. Тому не дивно, що на зламі тисячоліть світова та вітчизняна лінгвістика характеризується тенденцією дослідження функціонування мови в різних сферах життя англословного співтовариства. Більше того, з утвердженням нового вектора наукового аналізу – від ментальної сфери людини до її комунікативної діяльності у їх ресипрокальній взаємодії – за останні роки збільшився інтерес до поліаспектного та полівимірного вивчення різних типів дискурсу. Особливий інтерес наразі становить вторинний дискурс англословних текстів сучасної масової культури, перманентні процеси аранжування якого в сучасному англословному кіберпросторі свідчать про необмежені комунікативні можливості англословних художніх текстів.

Свої витоки феномен вторинного дискурсу як специфічна мисленнєво-мовленнєва практика [5; 13; 16; 18], а також новітній спосіб і формат вербальної інтеракції текстових антропоморфів у мережі Інтернет, бере, передусім, у науково-технічному прогресі порубіжжя ХХІ століття, який набув рис інформаційної революції [12; 14]. Поширення феномену, таким чином, пов'язано з інтервенцією інформаційних технологій у комунікативну сферу сучасної англословної спільноти, зокрема зі створенням альтернативної, або віртуальної, реальності – «кіберпростору» за допомогою комп'ютерних та Інтернет-технологій. Широкомасштабне впровадження новітніх технологій викликає в користувачів підвищений інтерес до комп'ютерно-опосередкованої комунікації [3; 6], оскільки вона елімінує такі виміри антропоного буття, як темпоральність та локативність, надає текстовим комунікантам необмежені можливості у спілкуванні та організовує їх групову взаємодію. Крім того, процеси аранжування вторинного дискурсу пов'язані із появою англословних художніх текстів жанру фентезі, які набувають прецедентного статусу в масовій культурі, адже перекодовуються реципієнтам в різноманітні семіотичні системи.

З огляду на вищезазначене, **актуальність** представленої наукової розвідки в світлі найновіших тенденцій вивчення комплексних мовних феноменів зумовлена її орієнтацією на полівимірне та поліаспектне дослідження на англословному текстовому матеріалі вторинного дискурсу англословних текстів сучасної масової культури, а також необхідністю вивчення параметрів когнітивного аранжування прецедентних текстових просторів сучасної масової культури, які характеризуються медійною формою існування і в наш час набувають ядерного статусу серед усього різноманіття феноменів мережевої літератури.

Метою є аналіз особливостей конструювання гіперконцепту POWER як базового текстового концепту в когнітивній схемі вторинного дискурсу циклу Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire».

Матеріалом дослідження слугували автентичні тексти циклу романів у жанрі фентезі Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire» («A Game of Thrones», «A Clash of Kings», «A Storm of Swords», «A Feast for Crows» та «A Dance with Dragons»), а також корпус текстів вторинного дискурсу зазначеного циклу, представлений у базах автоматизованих електронних текстових архівів, зокрема FanFiction.net, Archive of Our Own, GeoCities.

До аналізу емпіричного матеріалу в дослідженні залучено такі **методи**: інтерпретаційно-текстовий метод – для виокремлення текстових фрагментів, у яких актуалізується текстовий концепт; метод словникових дефініцій та метод компонентного аналізу – для виявлення змістовного мінімуму текстового концепту та встановлення його основного поняттєво-ціннісного змісту; метод контекстуального аналізу – для добору синонімів, антонімів, гіперонімів і гіпонімів ключового слова, виявлення ядра і периферії текстового концепту.

У попередніх наукових розвідках було схарактеризовано лінгвоконцептуальні особливості первинного дискурсу / текстопростору циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire», зокрема визначено концептуальне наповнення та системну організацію його концептокорпусу [2]. Відповідно до таксономії концептів за їх змістовим наповненням складовими елементами концептуальної матриці визначено гіперконцепт POWER, структуру якого становлять спадні таксони. На макроконцептуальному рівні це текстові концепти THRONE та DRAGON, на концептуальному рівні – власне концепти RULER і COURT POLITICS та RULER і FIRE, а на гіпоконцептуальному рівні – концепти KING, QUEEN і NOBLE HOUSES та LOYALTY, BETRAYAL і JUSTICE. Також було проаналізовано структуру гіперконцепту POWER у первинному текстопросторі циклу романів, розглянуто основні способи та засоби його вербалізації [1].

Гіпотеза поданого дослідження полягає в тому, що концептуальні структури первинного, або прецедентного, текстопростору слугують підґрунтям для аранжування вторинного дискурсу. Оскільки текстовий концепт виявляється *a priori* наділеним когнітивно-комунікативним потенціалом, що забезпечує його апелювання до вторинного дискурсу, то безперечним видається твердження, що концептоструктура первинного дискурсу англословного художнього тексту стає смисловим центром вторинного знакоутворення. Тим не менш, можливість суб'єктивних модифікацій зазначених концептоструктур під час аранжування вторинними реципієнтами власного текстопростору видається природною. Саме тому актуальним є аналіз принципів мовної об'єктивації гіперконцепту POWER як ментальної одиниці найвищого ієрархічного рівня, а також визначення динаміки його вербального контуру, що, без сумніву, робить внесок у дослідження прототипових когнітивних моделей рецепції та інтерпретації прецедентних текстопросторів. Отже, розглянемо структуру гіперконцепту POWER, використовуючи ядерно-периферійну термінологію.

Ядро номінативного поля гіперконцепту POWER у вторинному текстопросторі циклу романів утворює іменна лексична одиниця *power* і синонімічна парадигма до номена текстового концепту, зокрема: *strength, control, command, demand, rule, reign, conquest, influence, regime*, наприклад: «*There was no **power** as the **power** of one*» [15] або «*Among the public, there were some whispers vilifying Daenerys for her independent image, the pure femininity and **power** of her, for Dany was no subservient, would look at no man as master ever again after what her bastard of a brother had put her through*» [11].

Приядерна зона номінативного поля гіперконцепту POWER у вторинному текстопросторі репрезентована дієслівною парадигмою до синонімічного ряду номена концепту, наприклад: *to command – to demand – to rule – to reign – to control – to run smth – to conquer*, а також дериватами до номена гіперконцепту – *powerful, powerless, powerlessness, overpowered, empowering* та абсолютним синонімом до його ад'єктивного деривата *powerful – strong*, наприклад: «*The Dothraki want **to hold power**, and Drogo wants to see his bride on the Iron Throne. It's agreed Dany will be **the Queen of the Seven Kingdoms**, Drogo will run his Khalasar and all will be well. Her **Queensguard** will be Jorah, Barristen Selmy, and Drogos three **bloodriders**; she needs no others*» [17] або «*Yet, there she sat, atop her Iron Throne, ready to rule the kingdom*» [4].

Периферія номінативного поля гіперконцепту POWER у вторинному текстопросторі представлена розгалуженою дієслівною парадигмою, зокрема:

- вільними словосполученнями, у складі яких є ядерна лексична одиниця: *to lust for power, to hold power, to control the power, to have power, to strengthen the power, to reclaim some power*;
- вільними словосполученнями, у складі яких є синоніми до номена текстового концепту: *to rule the kingdom – to assume command – to put in command – to take control – to take command*;
- вільними словосполученнями, у складі яких є артефакти-символи влади: *to wear a crown – to get the crown back – to put on the crown – to sit upon the Iron Throne – to wear the ring of the Hand* тощо.

Так само, як і в первинному текстопросторі, особливу увагу приділено метонімічному використанню частини тіла («the Hand») як номінації привілейованої особи (*the Hand of the King, the Hand of the Queen, the ring of the Hand, the Tower of the Hand*).

У вторинному дискурсі корпус вторинних текстів, що зберігає одиниці концептуальної матриці первинного текстопростору (36% від загальної вибірки), насичений також парадигматичними асоціаціями різних типів, які у своїй більшості співпадають з парадигматичними асоціаціями первинного текстопростору, це зокрема:

- синонімічні асоціації (*power – strength, forces, wealth, responsibility*);
- гіпонімічні асоціації (*power – banner, sigil, weapon, king, queen, army money, gold, crown*);
- гіперонімічні асоціації (*power – kingdom, heritage, strength, force, wealth, realm, law, alliances, connections, war*).

Серед усіх концептуальних ознак гіперконцепту POWER, які визначено під час аналізу первинного текстопростору циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire», зокрема: «ability to have physical effect, force, strength», «knowledge», «law», «wealth», «manipulation», «faith», у вторинному дискурсі найбільш повно репродукується остання ознака, експлікація якої здійснюється як на мікро-, так і макрорівні. Вторинні автори в повному обсязі відтворюють усю систему віросповідань художнього світу первинного текстопростору циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire». Однак, як свідчить емпіричний матеріал, перевага вторинними продуцентами віддається трьом провідним культурам: культу Сімох (*The Faith of the Seven*), Старим Богам (*The Old Gods*) та культу Р'глора (*R'hllor, the Lord of Light, the Heart of Fire, the God of Flame and Shadow*). Їхні характеристики повністю відповідають тим, що подано в первинному текстопросторі.

Релігія Сімох (*The Faith of the Seven*) у художньому світі твору є найпоширенішою й офіційною релігією. Вона проповідує милосердя, аскетизм, тлінність земного життя, справедливість і відплату за гріхи: «*In The Seven-Pointed Star it is written that all sins may be forgiven, but crimes must still be punished*» [9, с. 236]. Семеро – Батько, Мати, Діва, Стариця, Коваль, Воїн і Невідомий – сім облич одного єдиного божества, яким, однак, поклоняються окремо: Батько є втіленням влади, справедливості та правосуддя; Мати вважається уособленням милосердя, доброти і турботи, материнства та родючості: «... *the Mother made her fertile...*»; Діва є уособленням краси і невинності, вона вважається протектором закоханих і взагалі всіх юних і невинних живих істот: «*The Maid brought him forth a girl as supple as a willow with eyes like deep blue pools ...*»; Стариця – це уособлення мудрості і прозорливості: «... *the Crone foretold that she would bear the king four-and-forty mighty sons...*»; Коваль вважається уособленням сили, здоров'я і працьовитості, покровителем ремесел і всякої мирної роботи, а також людей, які нею займаються: «... *the Smith wrought for each a suit of iron plates ...*»; Воїн – це уособлення хоробрості і вірності, твердості і впевненості в собі, готовності захищати інших, покровитель лицарів і солдатів: «...*the Warrior gave strength to their arms*» [8, с. 87]. Невідомий є найбільш таємничим, непізнаним та страхітливим божеством, уособленням смерті: «*Swear it by the Seven,*» urged Ser Illifer the Penniless. «*By the Seven, then. I did no harm to King Renly. I swear it by the Mother. May I never know her mercy if I lie. I swear it by the Father, and ask that he might judge me justly. I swear it by the Maiden and Crone, by the Smith and the Warrior. And I swear it by the Stranger, may he take me now if I am false*» [9, с. 30].

Віра Перших людей (*The Old Gods*) – це поклоніння деревам: «*The old gods have no power in the south. The weirwoods there were all cut down, thousands of years ago. How can they watch your brother when they have no eyes*» [10, с. 191]. Перші люди – це Діти Лісу, які жили в печерах в глибинах лісу, не будували міст і замків, укріплень і острогів. Їх основним заняттям було полювання, однак замість мечів вони використовували клинки з обсидіану, з нього ж робили і наконечники для стріл. Легенди приписують Дітям Лісу дивовижні здібності, можливо, пов'язані з найдавнішою з магій. Вони поклонялися безіменним божествам дерев, струмків і каменів: «*He whispered a prayer to the nameless gods of the wood*» [10, с. 10]. Саме тому культовими місцями залишились богорощі (*weirwoods*), де на стовбурах дерев вирізані людські обличчя. Саме богодіброви є об'єктами поклоніння в релігії Старих Богів. Вважається, що очима на цих обличчях боги Перших людей стежать за світом: «*Bran had always liked the godswood, even before, but of late he found himself drawn to it more and more. Even the heart tree no longer scared him the way it used to. The deep red eyes carved into the pale trunk still watched him, yet somehow he took comfort from that now. The gods were looking over him, he told himself; the old gods, gods of the Starks and the First Men and the children of the forest, his father's gods*» [10, с. 190].

Культ Р'глора, Бога Світла і Вогню (*R'hllor, the Lord of Light, the Heart of Fire, the God of Flame and Shadow*) – це агресивна експансіоністська релігія, яка проповідує вічну боротьбу протилежностей: «*The way the world is made. The truth is all around you, plain to behold. The night is dark and full of terrors, the day bright and beautiful and full of hope. One is black, the other white. There is ice and there is fire. Hate and love. Bitter and sweet. Male and female. Pain and pleasure. Winter and summer. Evil and good. She took a step toward him. Death and life. Everywhere, opposites*» [7, с. 134]. Такий дуалізм означає дитеїзм (або бітеїзм), тобто переконання, що існує два конкуруючих один з одним бога. У первинному текстопросторі циклу романів він, перш за все, полягає у протиставленні Р'глора, божества світла і вогню, уособленню зла, холоду й темряви у вигляді «Великого Іного»: «*There are no gods but R'hllor and the Other, whose name may not be said*» [8, с. 715].

Як і Старі Боги, в первинному текстопросторі циклу романів Р'глор не має антропоморфного втілення, а об'єктом поклоніння виступає вогонь. Здійснюючи обряди, жерці Р'глора розпалюють високі багаття і підтримують їх у стані горіння необхідний час. На цих вогнищах представники культу демонструють нетерпимість до інших релігій і практикують спалення їх послідовників і

тотемів: «*Lord of Light, preserve us from this evil, show us your bright sun again, still these winds, and melt these snows, that we may reach your foes and smite them. The night is dark and cold and full of terrors, but yours is the power and glory and the light. R'hllor, fill us with fire*» [8, с. 488].

У вторинному текстовпросторі зі Старими Богами асоціюються чар-дерева, а культ Сімох має антропоморфне втілення, зокрема з Матір'ю ототожнюють Дейєнеріс Таргарієн або Серсею Ланістер, з Ковалем – Джендрі Баратеона, з Воїном – Джейме Ланністера тощо. Інший релігійний культ – культ Р'глора, Бога Вогню – у вторинному текстовпросторі циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire» також має чітке антропоморфне втілення, адже персоніфікується у двох образах: Станніса Баратеона та Мелісандри. Хоча у вторинному текстовпросторі циклу романів концептуальна ознака «*faith*» експлікується переважно на рівні макроструктури імпліцитно, тим не менш, вона має значну кількість вербалізаторів і на рівні мікроструктури, зокрема вербальними маркерами виступають: назви провідних релігійних культів (релігія Сімох «The Faith of the Seven», Віра Перших людей «The Old Gods», культ Р'глора, Бога Світла і Вогню «Lord of Light the Heart of Fire, the God of Flame and Shadow»); процедури численних ритуалів як містичних (жертвоприношення та воскресіння), так і немістичних (весілля, поховання, сповідання, богослужіння) тощо. Крім того, мовна експлікація концептуальної ознаки здебільшого відбувається такими лексико-семантичними засобами, як: синонімічна парадигма: *to pray – to worship – to show faith* та дериваційні ланцюжки: *to pray – a prayer; faith – faithfull – faithfully; god – godswood; priest – priestess; sept – septon*.

В межах концептуальної матриці вторинного дискурсу можна виділити три типи дистрибутивних зв'язків між текстовими концептами, зокрема *відношення субординації*, наявність яких можна пояснити, перш за все, тим, що гіперконцепт POWER підпорядковує і зумовлює використання у вторинному дискурсі спадних таксонів, які входять до його складу, в гіперконцепті POWER відбивається все різноманіття асоціативних зв'язків в межах вторинного текстовпростору, оскільки він являє собою концентрат оповіді, зв'язує сюжетні лінії і реалізує тексто- та сюжетотвірний потенціал; *відношення координації*, які ґрунтуються на тому, що всі текстові концепти мають приблизно однаковий статус щодо продуктивності свого використання у вторинному дискурсі; *відношення імплікації*, які викликають через актуалізацію одного текстового концепту актуалізацію іншого, що спричиняє процес конгломерації – об'єднання і перетинання окремих текстових концептів у межах вторинної дискурсивної матриці циклу романів Дж. Р. Р. Мартіна «A Song of Ice and Fire», при якому кожний із них зберігає свої специфічні риси і властивості.

Отже, як бачимо, результатом інтерпретативної діяльності реципієнта прецедентного тексту, а відтак, і вторинного автора в межах нової когнітивно-дискурсивної матриці текстової комунікації, є конструювання гіперконцепту POWER як відображення узагальненого смислу культового тексту, його основної ідеї. Гіперконцепт POWER, який наділений когнітивно-комунікативним потенціалом, входить до інформаційної структури вторинного дискурсу і має статус ключової ланки в його загальній концептуальній структурі, яка відображає взаємозв'язок закодованих у ньому вербально текстових концептів. Крім того, схожість засобів і способів мовної об'єктивації текстового концепту POWER в ментальному просторі суб'єктів текстової комунікації свідчить про те, що гіперконцепт стає стрижневим елементом у понятійному апараті текстових інтерактантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кузнецова М. О. Вербалізація концепту «power» у текстовпросторі саги Дж. Р. Р. Мартіна «A Song Of Ice And Fire» / М. О. Кузнецова // *МОВА І КУЛЬТУРА*. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2013. – Вип. 16. – Т. IV (166). – С. 55–60.
2. Кузнецова М. О. Системна організація концептосфери саги Дж. Р. Р. Мартіна “A Song of Ice and Fire” / Кузнецова М. О. // *Нова філологія* : [зб. наук. пр.]. — Запоріжжя : ЗНУ, 2013. — № 55. — С. 114–118.
3. Щипицина Л. Ю. Комплексная лингвистическая характеристика компьютерно-опосредованной коммуникации : на материале немецкого языка : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Щипицина Лариса Юрьевна. – Архангельск, 2010. – 459 с. – Бібліогр. : с. 400–450.
4. Atop Her Iron Throne [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fanfiction.net/s/9085731/1/Atop-Her-Iron-Throne>.
5. Bury R. Language on (the) line: Class, community and the David Duchovny Estrogen Brigades [Electronic resource] / Rhiannon Bury // *Communication Institute for Online Scholarship*. – 2004. – Vol. 14, № 1-2. – Access mode: <http://www.cios.org/EJCPUBLIC/014/1/01415.html>.

6. Herring S. C. A Faceted Classification Scheme for Computer-Mediated Discourse [Electronic resource] / Susan C. Herring // Language @Internet. – 2007. – Vol. 4. – Access mode: <http://www.languageatinternet.org/articles/2007/761/>.
7. Martin G. R. R. A Clash of Kings. Book Two of A Song of Ice and Fire / George R. R. Martin. – New York : Bantam Books, 2000. – 422 p.
8. Martin G. R. R. A Dance with Dragons. Book Five of A Song of Ice and Fire / George R. R. Martin. – New York : HarperCollins, 2011. – 916 p.
9. Martin G. R. R. A Feast for Crows. Book Four of A Song of Ice and Fire / George R. R. Martin. – New York : Bantam Books, 2005. – 313 p.
10. Martin G. R. R. A Game of Thrones. Book One of A Song of Ice and Fire / George R. R. Martin. – New York : Bantam Books, 1996. – 274 p.
11. Moth to a Flame [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fanfiction.net/s/8370888/1/Moth-to-a-Flame>.
12. Nardi B. A. Information Ecologies: Using Technology with Heart / B. A. Nardi. – Cambridge : MIT Press, 1999. – 283 p.
13. Pullen K. Everybody's gotta love somebody, sometime: Online fan community / Pullen K. // Gauntlett D. Web.Studies / Gauntlett D., Horsley R. – 2nd ed. – New York, NY : Oxford University Press, 2004. – P. 80–91.
14. Shneiderman B. Human Needs and the New Computing Technologies / B. Shneiderman. – Cambridge : The MIT Press, 2002. – 270 p.
15. The Power of One [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fanfiction.net/s/8989057/1/The-Power-of-One>.
16. Thomas A. Fan Fiction Online: Engagement, Critical Response and Affective Play through Writing [Electronic resource] / Thomas Angela // Australian Journal of Language and Literacy. – 2006. – Vol. 29, № 3. – Access mode: <http://www.questia.com/library/1G1-153691580/fan-fiction-online-engagement-critical-response>.
17. Throne for a Queen [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.fanfiction.net/s/9179839/1/Throne-for-a-Queen>.
18. Wexelblat A. An auteur in the age of the Internet: JMS, Babylon 5, and the Net / Alan Wexelblat // Hop on pop: The politics and pleasures of popular culture. – Durham, NC : Duke University Press, 2003. – P. 209–226.

M. O. Kuznetsova. Verbalization of the hyperconcept as the basic concept in the cognitive scheme of G. R. R. Martin's «A Song of Ice and Fire» secondary discourse.

Abstract. The article deals with the analysis of the structure specificity of the hyperconcept POWER in the secondary textspace of G. R. R. Martin's «A Song of Ice and Fire». It observes the main language means and methods of the verbalization of the hyperconcept POWER as the taxon of the highest level and the key link in the conceptual framework of the secondary discourse. The author pays special attention to the dynamics of the verbal contour of the specified cognitive construct.

Keywords: *text concept, hyperconcept, conceptual structure, verbalization, secondary discourse.*

Кузнецова М. А. Вербализация гиперконцепта как базового концепта в когнитивной схеме вторичного дискурса цикла романов Дж. Р. Р. Мартина «A Song of Ice and Fire».

Аннотация. Статья посвящена анализу специфики конструирования гиперконцепта POWER во вторичном текстовом пространстве англоязычного цикла романов Дж. Р. Р. Мартина «A Song of Ice and Fire». Рассмотрены основные способы и средства вербализации гиперконцепта POWER как таксона наивысшего уровня и ключевого звена в общей концептуальной структуре вторичного текстового пространства. Определена динамика вербального контура указанного когнитивного конструкта.

Ключевые слова: *текстовый концепт, гиперконцепт, концептоструктура, вербализация, вторичный дискурс.*